

OSMANLI DİPLOMATİKASINA AİT NAME-İ HÜMAYUN, AHİDNAME-İ HÜMAYUN VE MEKTUP TAHLİLLERİ

Yrd.Doç.Dr. Ali İbrahim SAVAŞ

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti ile Avusturya-Roma İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin doğrudan başlamasına sebebiyet veren *Mohaç Meydan Muharabesi*'nden sonra Macaristan'da yeni bir siyasal yapı ortaya çıkmıştır. Bu savaşla Osmanlı Devleti tarafından tarih sahnesinden silinen Macar İmparatorluğu'ndan kalan Macaristan toprakları, Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında uzun yıllar devam edecek olan siyasî, askerî ve diplomatik çekişmelerin sahnelendiği yerler olmuştur; bu siyâsî durum aynı zamanda İslâmın halifesi ile Hıristiyanların imparatorunu karşı karşıya getirmiştir¹.

Sultan I.Mahmud"un yaklaşık 24 sene süren saltanat döneminde, Osmanlı tarihi açısından en önemli olaylardan birisi de 1718 *Pasarofça Barış Antlaşması* ile kaybedilen *Dârü'l-cihâd* Belgrad Kalesi'nin 1739 *Belgrad Barış Antlaşması* ile tekrar geri alınmasıdır. Her ne kadar 18. Asır Osmanlı dış politikasının ofensif olmaktan uzak bir karakter taşımasına rağmen, 1739 *Belgrad Antlaşması* ile 22 sene Avusturya elinde kalan Belgrad Kalesi tekrar alınmış ve *Sultan I.Mahmud*, bu barışa sebep teşkil eden savaşlara katılan Rusya'ya karşı askeri operasyonlarda başarılı olamamışsa da, Avusturya'yı barışa zorlayarak, müttefiki Rusya'ya da aynı barışı imzalatmış ve Rus cephesinde aleyhine olan durumu, masada lehine çevirmesini bilmiştir.

1. A.C. Schaendlinger, "Der diplomatische Verkehr zwischen Österreich und der Hohen Pforte in der Regierungszeit Süleymans, des Praechtigen", Kultur des İslam Dergisi, Wien 1980, s.92.

Yirmi üç madde ve bir hâtime üzerine yirmi yedi sene müddetle akdedilen Belgrad Barış Antlaşması'na göre, Avusturyalıların idaresinde iken Osmanlı Eflâk'ından ayırt etmek için Çasar Eflakı denilen Küçük Eflâk yani Aluta nehrinin batısına düşen kısmı ve Ada Kalesi bütün mülhakatiyle Pasarofça hududundan Belgrad'a kadar bir tarafı Tuna ve bir tarafı Sava Nehri ile mahdut Sırbistan kısmı ve Belgrad Kalesi Osmanlı Devleti'ne terk edilecek; antlaşma hükümlerine göre Belgrad Kalesi Osmanlı Devleti idaresinde iken Osmanlı tahkimatının tamir edilen kısmı ve bundan başka on iki bin kese sarfiyle Avusturyalılar tarafından tekrar yaptırılmış olan binalarla, tersane ve kışlalar hariç olarak kale içinde ve yanında yeniden yaptırdıkları cephanelik, tabyalar ve çepeçevre yaptırılan varoş duvarı yıktırılacaktı. Yalnız Avusturyalıların yaptırdıkları binalarla, tersane ve kışlalara mukabil kaledeki top, cephane ve zahîreleri kendilerine bırakılıyordu. Belgrad'ın batısında Sava kenarındaki *Böğürdelen Kalesi* Osmanlılarda kalıp, Macaristan kısmında Tuna ve Sava'nın sol sahilindeki yerler de Avusturya'ya bırakılmaktaydı².

Bu antlaşma Fransa'nın teminatı altında idi ve Avusturya'nın bu antlaşmaya riayet etmemesi halinde, Fransa'ya karşı cephe açmış sayılacaktı. Böylece Fransa, Avusturya'yı müttefiki Rusya'dan ayırmış ve her ne kadar Rusya'nın Hotin'i alıp Boğdan'a girmesi ve Yaş'ı istila etmesiyle barışı tasdik etmek istemeyişe de, antlaşmanın, Fransa'nın kefaleti altında olması sebebiyle buna cesaret edememişti. Bu barışta, üç ülke arasında tavassut görevini üstlenen Fransa, Osmanlı ordularının Avusturya karşısında kazandıkları galibiyetlerini iyi bir şekilde değerlendirmiş ve bu barışı, Osmanlı ordularına karşı üstünlük sağlamasına rağmen, Rusya'nın aleyhine dönmesini sağlamıştır. Fransa'nın bu diplomatik gayretinin temelinde, Osmanlı devletine geleneksel müttefik olarak sadakatinden ziyade, Avrupa'da hayal ettiği kendi gayelerine ulaşmak için ezeli rakibi Avusturya'yı köşeye sıkıştırmak yatıyordu.

Bâbîâli'nin imzaladığı en şanlı barış olan³ Belgrad Barış Antlaşması, Osmanlı-Avusturya ilişkilerinde uzun zaman sürecek olan barışın da başlangıcını simgelemektedir. Ancak, Fransa'nın

2. İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi (OT)*, TTK Yay., Ankara 1988, IV/1, 289-291.

3. Josef von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi (BOT)*, çev.: Vecdi Bürün, İstanbul 1991, VII, 519.

kefâlet ve tavassutu ile yapılan bu barışı tehdit eden husus, yine Fransa'nın Avrupa'da olan hayalleriyle alakalı yürüttüğü diplomatik faaliyetlerdi. Barış Antlaşmasından kısa bir süre sonra ölen (20.10.1740) Avusturya-Roma İmparatoru *VI.Karl*, geride ülkesini tehlikeli bâdirelere sürükleyecek olan verâset problemini miras bırakmıştı. Erkek evlat bırakmadan ölen imparatorun tahtına kızı *Maria Theresia* (1740-1780) oturmuş fakat bunu, Habsburg Hanedanlığından gözü olan asilzâdelerin mücadelesi izlemişti. Akrabalık cihetiyle imparatoriçenin seçimini tanımayan Bayern arşidükü *Karl albrecht* ve Hohenzollern Hanedanı *II. Friedrich*, Fransa'nın da yardımı ile, *Maria Theresia*'ya ve devletine güç anlar yaşattı. Hattâ, *Karl Albrecht* 1745 yılında Avusturya-Roma imparatoru seçilerek taç giydi. Kraliçenin babası *VI.Karl*'ın, bu durumu daha önceden tahmin ederek kanunlaştırdığı ve dış politikada da tanınması için büyük gayret sarfettiği *Pragmatische Sanktion*⁴ da bir işe yaramıştı.

Osmanlı Devleti cephesinde ise, yıllardır süregelen Osmanlı-İran mücadeleleri vardı ve bu husus Osmanlı Devleti'nin dış politikasını, özellikle Avrupa politikasını önemli ölçüde etkiliyordu. Belgrad Barış Antlaşmasından sonra, Avusturya ve Rusya ile barış durumunda olan Osmanlı Devleti, bütün gücünü İran ile yapılan mücadelelere sevketti ve sonunda *Sultan I.Mahmud*'un arzu ettiği barış gerçekleşti; 1747 yılında İran Şahı *Nâdir Şâh* ile İstanbul Barış Antlaşması imzalandı.

Avusturya'nın yedi yıl sürecek verâset savaşlarını fırsat bilen Fransa, bir taraftan imparatorluk tahtı için mücadele eden asilzâdelere yardım ederken ve Avrupa'da yeni ittifaklar ararken, diğer taraftan da Osmanlı Devleti'ni kendine çekerek Avusturya'yı çok cepheli bir savaşın içine sokmak istiyor ve böylece Avrupa'daki emellerine ulaşmayı düşünüyordu. Üç devletle daha yeni iki önemli barış imzalayan Osmanlı Devleti barışçı politikasını devam ettirmek niyetinde idi. Fakat Fransa, Osmanlı Devleti'ne cazip teklifler yaparak bu durumu değiştirmeye yoğun çaba sarfediyordu; İstanbul'da bulunan Fransa büyük elçisi *Castallane*, devletin Bâbiâli'ye teklif ettiği altı maddelik planı kabul ettirmek için yoğun diplomatik temaslarda bulundu; bu altı maddelik plana göre:

4. Ülkenin bölünmezliğini ve paylaşılmazlığını garantileyen kanun. Erich, Zöllner, *Geschichte Österreichs*, Wien 1979, s.265-266.

1) Fransa ile Avusturya arasında devam eden Aachen barış görüşmelerine Osmanlı Devleti'nin bir murahhası katılacak,

2) Fransa ile Osmanlı Devleti, Avusturya-Roma imparatoru seçilen Toskana Arşidükü *Franz Stefan*'ı tahttan feragat etmeye zorlamak için ittifak edecekler,

3) Osmanlı Sultanı, Macaristan'da fethettiği yerlere tekrar sahip olacak,

4) Savaş, *Franz Stefan*'ın imparatorluk tacından feragat edinceye dek sürecek,

5) Fransa Kralı ile yapılacak antlaşmaya müttefikleri de dahil edilecekler,

6) Bu antlaşmaya dahil edilecek devletlerden hiçbiri Toskana arşidükü veya Macaristan Kraliçesi ile (*M.Theresia*) tek başına barış görüşmeleri yapamayacak⁵.

Fransa'nın malum niyetleri dışında, söz konusu barışın uzatılmasını gerektiren sebeplerden bir diğeri de, Avusturya tarafından 1739 Barışı'na imza koyan *VI.Karl*'ın vefat etmesi ve yerine, cülûsu ülke içinde ve dışında siyasi malzeme yapılan ve tartışılan kızı *Maria Theresia*'nın ülke yönetimine geçmesidir. Ayrıca, kocası *Franz Stefan*'ın, Fransa'nın hak iddia ettiği Toskana ve Lorthringen Arşidükü olması ve bu evlilik neticesinde buraları tamamen elden çıkacağını bilmesidir. Bu sebeple Fransa, *F.Stefan*'ın imparatorluğunun tanınmaması yönünde izlediği diplomasi zamanı çok iyi ayarlanmış ve Osmanlı Devleti'nin 1739 Belgrad Barışı'nı yenileyip yenilememesinin gündemde olduğu günlerde bu faaliyetlerini hızlandırmıştır. *Maria Theresia*'nın Bâbiâli'den ricası ise, mevcut sulhün dâimî kılınması ve bu yenilenecek barışa kocasının da dahil edilmesi yönünde idi. Ancak, Fransız diplomasisi bütün çabalarına rağmen bu planı uygulama imkanı bulamadı ve gerek Avusturya'nın İstanbul'da bulunan elçisi *Penkler*'in yoğun gayretleri ve gerekse Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya olan itimsizliği sebebiyle Avusturya ile 1739 Belgrad Antlaşması, hiç bir maddesi değiştirilmeksizin ve süresiz olarak uzatıldı. Barışın yenilenmesi neticesinde Avusturya'nın İstanbul'daki elçisi *Penkler*'e orta elçilik pâyesi verilmiş ve Osmanlı Devleti tarafından da, dostluk ve samimiyet göstergesi olarak Mustafa Hattî Efendi orta elçi olarak Avusturya'ya

5. Josef von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches (GOR)*, Graz 1963, VII, 85. Karl Roeder, *Austrians Eastern Questions (1700-1780)*, New Jersey 1982, s.91.

tain olunmuştur. Kendisine, yenilenen ahidnâme, Sultan I.Mahmud'un kral ve kraliçeye olan nâmei hümayûnları ve ayrıca kral, kraliçe ve Avusturya Başvekiline teslim etmek üzere sadrazam Abdullah Paşa'nın mektupları verilmiştir.

A- BELGELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

I- SULTAN I.MAHMUD'UN GÖNDERDİĞİ BELGELER:

1) *Ahidnâme-i Hümayûn*.⁶ Rükünleri itibariyle *ahidnâme-i hümayûn* olarak isimlendireceğimiz bu belgede, doğrudan herhangi bir devlet adına muhatap alınmamış olup, bu belgenin doğrudan muhatabı ise Avusturya Devleti'dir. Ancak, yazılışındaki maksadın, Osmanlı tarihinde ilk defa süresiz olarak uzatılan ve 1739 yılından bu yana yürürlükte olan Belgrad Barışı'nın uzatılması ve bu olaya binâen bir de elçi gönderilmesi olarak izah edilmesi açısından, bilinen ahidnâme-i hümayûnlardan bazı hususlarda farklılık arz etmektedir, zira maddeleri zikredilen bir ahidnâme sözkonusu değildir, aksine daha önce imzalanan bir barışın bütün maddelerinin aynen kabul edildiği vurgulanmaktadır. Genelde ahidnâme-i hümayûnlarda *Davet (Invocatio)* tuğradan önce yazılmasına rağmen bu belgedeki ilk rükün tuğradır ve tuğrayı *Davet* takip etmektedir. *Davet* rükünü "çün" kelimesi ile başlamakta ve görülen *Davet* örneklerine benzese bile, yine de ifadede birtakım değişiklikler vardır ve oldukça kısadır:

"çün hazret-i hallâk-ı cihân-âferînin sümüvv-i inâyeti bî-gâyeti ve server-i enbiyâ aleyhi ve alâ âlihî ve eshâbihî efzale't-tehâyânın izzü mu'cizâti kesîrâti'l-berekâtiyle"

Daveti takiben *Ünvan* gelmektedir. *Ünvan*'da değişiklik olarak kaydedilmesi gereken "hâdim-i esâs-i zulm ü udvân" ifadesidir. Bunun yanında, *Mısrû nâdireti'l-asr*, *Şâm-ı cennet-meşâmm*, *Haleb-i Şehbâ*, ifâdelerini zikretmek lazım. Yine burada bazı ilginç çoğul formlarına rastlanmaktadır; bazı Türkçe kelimeler, Arapça ve Farsça çoğul formları ile verilmiştir; meselâ, *Ülkât*(Ülkeler); *İlât* (İller); *Oymakân* (Oymaklar) gibi.

6. Haus-Hof und Staatsarchiv (HHSt.A) Viyana, *Reportorium der türkischen Urkunden*, 1503-1841, 405, XIV/21, 2 Ocak 1748. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Nâme-i Hümayûn Defteri*, No. 8, s.244-247 ve *Düvel-i Ecnebiyye Defteri*, 57/1, s.259-263.

Bu belgede *Nişan formülü* yoktur; *Ünvan*'dan sonra *Nakil* (*Narratio*) kısmına geçişi belirten “*tevkî*’i *refî-i hümayûnum vâsıl olıcak ma’lûm ola ki*” formülü yerine, son derece ilginç bir ifade bulunmaktadır:

“*Menşûr-i sa’âdet-nüşûr-i saltanatım tevkî’-i refî-i sultânü’l-berreyn ile muvakki u müzeyyen ve misl-i bî-misâli hilâfetüm ünvanı-ı asamet-nişân hâkânü’l-bahreyn ile mutarraz u mu’nûhdur, lâ cereme şükran alâ tilke’n-ni’am zât-ı kirâmî-yi sıfat-ı şâhâneme lâyıık u evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i pâdişâhâneme muvâfik u ahrâ olmuşdur ki*”, yani alışılmış bir geçiş cümlesi bulunmamaktadır. *Nakil* kısmı bu ifadelerden sonra başlamamaktadır. Bu cümleleri müteakiben, sulh başvurusunda bulunan ülke hükümdarlarına müsbet cevap verildiğini ve bunun bir güzel gelenek olduğunu anlatan güzel cümleler gelmektedir:

“*Melce-i selâtîn-i alî-tebâr ve melâz-i havâkîn-i zev’l-i’tibâr olan atabe-i aliyye-i devlet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârımuza izhâr-ı levâzım-ı dostî vü meveddet ve ifâ-yi merâsim-i samîmî vü mahabbet idenlere mu’âmele-i bi’l-mücâmele ve is’âf-ı merâm-larına müsâ’ade olunup.*”

Nakil kısmı bu cümlelerden sonra başlamaktadır. Burada, daha önce yapılan ve hâlâ yürürlükte olan sulh ve bu sulhün yenilenmesinin sebepleri anlatılmaktadır. Daha önceki sulh maddeleri aynen kabul edildiğinden dolayı ahidnâme maddeleri zikredilmemektedir; yalnız, sulh müddetinin daha önceki ahidnâmede 27 yıl olduğunu ve bu müddetin yenilenen bu antlaşma ile süresiz olarak kararlaştırıldığı anlatılmaktadır. *Elmâb* (*Inscriptio*) ve *Du’â* (*Invocatio*) *Naki* kısmının başlarında bulunmaktadır ve ilk *Elkâb* ve *Du’a* Avusturya-roma İmparatoriçesi ve İmparatoruna değil, 1739 Barışı’nın kefilisi olan ve buna tavassut eden Fransa Kralı XV. Louis’ye aittir.

“*İftihârü’l-ümerâ’i’l-izâmi’l,-isevîyye muhtârü’l-kberâ’i’l-fih^mi’l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhîri’t-tâ’ifeti’n-nasrâniyye sâhibü ezyâlî’l-haşmeti ve’l-vakâar sâhibu delâ’ili’l-mecdi ve’l-i’tibâr kadîmî dostumuz haşmetlü miknetlü olan on beşinci Luyiz, hatema’llâhu avâkıbehû bi’l-hayri ve’r-reşâd ve elheme ileyhi sebîle’r-rüşdi ve’s-sedâd*” *Elkâb*’ın, bilinen bir şekilde

olmasına karşın *Du'â*⁷ formülü biraz değişiklik arz etmektedir. *Nakil* kısmında fazlaca *Elkâb* ve *Du'â* formüllerine rastlamaktayız:

Maria Theresia için kullanılan *Elkâb* ve *Du'â*:

“*Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya'nın Arhidükasesi ve'l-yevm Roma İmparâtoricesi olan, müfteharetü'l melikâti'l-azîmâti'l-îsevîyye muhtâretü'l-muhderâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetudelâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, rağbetlü dostumuz haşmetlü miknetlü Mâriye Tereze Perençessa, Hatema'llâhu avâkîbehâ bi'l-hayri ve'r-rîşâd ve ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd.*”

Avusturya-Roma İmparatoru Franz Stefan için kullanılan *Elkâb* ve *Du'â*:

“*Hâlâ Roma İmparâtorü ve Çarmanya Kralı ve Lorinye ve Toskana'nın duka-i kebîri olan, iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmî'l-îsevîyye muhtârü'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesîhiye muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, dostumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko, hatema'l-lâhu avâkîbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ah-sene ileyhi tarîka's-savâb ve's-sedâd.*”

7. Yabancı hükümdarlara ve devlet adamlarına yazılan belgelerden anlaşılan, hıristiyan hükümdarlara kullanılan *Du'â* formülü “*Hutîmet avâkîbuhû bi'l-hayr*” şeklinden ziyâde, “*Hatema'llâhu avâkîbehû (avâkîbehâ) bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme (ve ah-sene) ileyhi sebîle's-savâb (sebîle'r-rüşdi) ve's-sidâd*” şeklinde kullanılmaktadır. Sultan I.Mahmud'un cülûsunu Avusturya-Roma İmparatoruna tebliğ maksadiyle yazılan nâme-i hümâyûnun *Du'â* kısmında da, “*ve ah-sene ileyhi*” yerine “*ve elheme ileyhi*” cümlesi yer almaktadır. *HHStA*, a.g.e., 25 mayıs 1732. Rütbesi itibariyle daha alt kademede olan ve belgede doğrudan muhatap olmayan hıristiyan memurlara (Elçiler, Voyvodalar vs.) ise, yukarıdaki *Du'â* formülünün passif formu olan “*Hutîmet avâkîbuhû bi'l-hayr*” kullanılmaktadır. Karşılaştırmak için bk.; *Osmanlı Fermanları*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Mdl., yay., İstanbul 1992, s.120-121, 126-125, 128-129, 130- 131. Ayrıca bu konu ile alakalı bk. *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No. 7, s.139-141 (Rus Çarı Petro'ya yazılan Şevvâl 1133 tarihli ahidnâme); (Rus çarına yazılan 1134 tarihli nâme-i hümâyûn) s.44. (Fransa Kralı Louis'e yazılan 1137 tarihli nâme-i hümâyûn), s.87. (Rus Çariçesi Katarina'ya 1137 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), s.105-106. (Avusturya Roma İmparatoru VI.Karl'a 1138 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), s.112-113 ve 170-171. (İsveç Kralı Fredrik'e 1145 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), s.279 ve 443. (Yine Rus Çariçesine 1148 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), s.290-291. (İspanya Kralına 1161 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, No.8, s.277, Nâme-i Hümâyûn Defterlerinde bu konu ile alakalı örnekler çoktur. Nâdir olarak bazı krallara “*Hutîmet avâkîbehû*” şeklindeki *du'â* formu kullanılmıştır. *Nâmi-i Hümâyûn Defteri*, No.7, s.68-69. (Venedik Doju'na 1134 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn). (Leh Kralı II.August'a 1134 tarihinde yazılan nâme-i hümâyûn), s.62 ve 284.

Avusturya'nın İstanbul'da bulunan ve sulhü gerçekleştiren elçisi Penkler için kullanılan Elkâb ve Du'â:

“Âsitâne-i Sa'âdetümde mukîm kapu kethüdâsı iken orta ilçilik virdükleri, *kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-mesîhiyye*, Enriko Hiristofur de Penkler, *hutimet avâkibuhû bi'l-hayr.*”

Sadrazam Abdullah Paşa için kullanılan Elkâb ve Du'â:

“*Düstûr-i ekrem, müşîr-i eḫam, nizâmü'l-âlem, nâzimu menâzimi'l-ümem, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sakib, mütemmimü emhâmî'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib, mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşellidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibi hilafeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ, el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ, vezîr-i a'zam, sûtûde-şiyem-i vekîl-i mutak-ı sadâkat-ilmim, es-seyyid el-hâc abdullah Paşa, edâma'llahu ta'âlâ iclâlehû ve zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû.*”

İçinde birden fazla Elkâb ve Du'â'nın bulunduğu bu Nakil kısmından sonra Tenbîh/Te'kid (Sanctio) kısmı gelmektedir ve bunu ifade eden cümleler şu şekildedir:

“*İmdi ben dahi cenâb-ı hilâfet-me'âb-ı şevket-nisâbuma lâyık usezâ olan vech ile ta'ahhüd iderüm ki, akd olunan işbu mevâdd-ı musâlahının şurût u kuyûd ve mevâsik u uhûdına kemâl-i ri'âyet mâdâmına ol cânibden hilâfına vaz u hareket sâdır olmaya taraf-ı hümayûn-i pâdişâhânemden ve ahlâf-ı mhüft-ittisâfumdan ve vükelâ-i âlî-makâm ve mîr-i mîrân-ı sâhibu'l-ihtişâm ve ümerâ-i zevî'l-ihtirâm ve umûmen asâkîr-i nusret-irtisâmımızda ve bi'l-cümle ubûdiyetimiz ile şeref-yâb olan tava'if-i huddâmımızdan bir ferd hilâfına müte'allik vaz u hareket eylemiye!*”

Tarih (*Datatio*) kısmında ise:

“*Tahrîren fî-l-yevmi'l-ihdâ ve'l-işrîn min şehri Recebi'l-mürecceb senete ihdâ vesittîn ve mi'ete ve elfîn.*” ifadesi vardır.

Mahall-i tahrirî (Locus) ifade eden cümle:

“*Bi-makâmi dâri's-salatanatil-aliyye, Kostantiniyyeti'l-mahmiyyeti'l-mahrûse.*”

2) *Nâme-i Hümâyûnlar*: Bu sefâret, Osmanlı tarihinde ilk defa yabancı bir ülkenin kral ve kraliçesine olmak üzere iki adet *nâme-i hümâyûn* gönderilmesi yönüyle de ilginçtir. 1740 yılında ölen VI.Karl'ın erkek evladı olmaması sebebiyle Avusturya-Roma İmparatorluğu tahtına doğal olarak büyük kızı M.Theresia oturmuş ve daha sonra imparatorluk tacını giyen kocası F.Stefan ile ülkesini birlikte yönetmiştir. Bu vesileyle, osmanlı imparatorluğu VI.Karl ile imzaladığı antlaşmayı, M.Theresia'nın tahta cülûsi ile yenilemiş ve kraliçenin ricası üzerine yenilenen bu sulha kocası da dahil edilerek kendisine de *nâme-i hümâyûn* gönderilmiştir.

2.1) *Maria Theresia*'ya gönderilen *nâme-i hümâyûn*.⁸

*Nâme-i hümâyûn*ün ilk rüknü *Tuğra*'dır, yani *Davet* ile başlamaktadır. *Davet*, *Nakil* kısmına geçiş cümlesini takiben yazılmıştır. *Tuğra*'dan sonra hemen *Elkâb* gelmektedir ve *Elkâb*'da müennes (dişi formu) kalıbı kullanılmıştır:

“*Müfteharatü'l-melîkâti'l-azîmâti'l-îsevîyye muhtâtariü'l-muhterâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr, Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya'nın Arhidukasesi ve hâlen Roma İmparatoriçesi olan dostumuz.*”

Du'a kısmında ise yine müenneslik kuralına riayet edilmiştir, ancak *Du'â* formu, kendisi için dua edilen şahsın duaya muhatap şahıs olması ve rütbe itibarıyla kral ve kraliçe olması açısından aktif zaman formu ile ifade edilmiş ve rütbece düşük, büyük devlet memuru olanlar için kullanılan dua formundan oldukça uzundur:

“*Hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd.*”

Nakil kısmına geçiş cümesi ise, belgelerdeki alıştığımız şekildedir:

“*Tevkî'-i refî-i hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma'lûm ola ki*”

Fakat, normalde *Tuğra*'dan önce gelmesi gereken *Davet* formülü bu cümleden sonra yer almaktadır:

8. HHStA.BOA, *Nâme-i Hümâyûn Defteri*, NO.8, s.268-269

“Cenâb-ı vâcibü'l-vucûd ve müftzü vüacûd-i her-mevcûd, te-nezzehû zâtuhû ani't-tenâhî ve'l-hudûdun inâyet-i bî-ğâyeti ve iki cihân serveri habîb-i hodâ şefî'-i rûz-i cezâ Muhammedüni'l-Mustafâ efzalü't-ttehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîrâti'l-berekâtiyle.”

Nâme-i hümayûnda Ünvan kısmı bulunmamaktadır, ancak Davet formülünden sonra:

“Melce-i selâfîn-i rûy-i zemîn ve melâz-ı havâkîn-i sâhib-temkîn olan atabe-i aliyeye inâyet-medâr ve südde-i seniyye-yi übbehet-karârımıza izhâr-ı levâzım-ı dostî vü muhabbet ve îfâ-yı merâsim-i samimî vü meveddet iden mülûk-i merziyyü's-sülûkûn merâmılarına müsâ'ade ve dil-hâhlarına müsâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-bihiştî rukâdım, **enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm**, hazerâtından müntekal u mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânemüzden idüğün ma'lûm-i âlemiyân olup,...” ifadeleri yer almaktadır.

Nakil kısmında bulunan bu ifadeler içinde de değişik şekilde bir Du'â formu bulunmaktadır ve asıl Nakil kısmı bu cümlelerden sonra başlamaktadır. Nakil kısmında, daha önce 1739 yılında Belgrad'da yapılan barış antlaşmasından söz edilmekte ve bu barışın idamesi hususunda gösterilen titizlik övülmektedir. Bu barışın tekrar yenilenmesi konusu ve yenilenen barışa, Avusturya-Roma İmparatorluğu tahtına seçilen Maria Theresia'nın kocası Franz Stefan'ın da dahil edilmesinin onaylandığı anlatılmaktadır. Bu bölümde, Franz Stefan'dan söz edildiği yerde yine onun için kullanılan elkâb ve Du'â formlarını görmekteyiz:

“Hâlâ müntehab-i Roma İmparatoru ve Çarmanya Kırallı ve Lorinye ve Toşkana'nın düka-i kebîri olan, iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îseviyye muhtârü'l-küberâ'il-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhiri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâlî'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-İ'tibâr dostumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko, hatema'llaâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi **tarîka's-savâb** ve's-sedâd, cenâbleriyle...”

Her iki elkâb ve Du'â formları incelendiğinde, bunların erkeklik ve dişilik formları ve Du'â cümlesindeki “**sebîle's-savâb** ve **tarîka's-savâb**” farklılığı dışında büyük benzerlik arz etmektedir.

Yine bu bölümde kendisinden söz edilen Avusturya'nın İstanbul'daki dâimî elçisi (Resident) Heinrich Christopher von Penkler hakkındaki elkâb formu, Eflak ve Boğdanr Voyvodalarına kullanılan Elkâb formu gibidir. Du'â formu ise, genelde hükümdarlar dışındaki hıristiyan yüksek memurlar için kullanılan passif form şeklindeki Du'â formudur:

“Âsitâne-i Sa'âdetimizde kapu kethüdâlığınız ile mukîm iken orta ilçilik virilen, kudvetü ümerâ'il-milleti'l-mesîheyeye, Enriko Hıristofuro de Penkler, Hutimet avâkobuhû bi'l-hayr.”

Bunu takebin, barışın yenilenmesinde ve Avusturya elçisinin İstanbul'a ikametine izin verilmesi hususunda büyük emeği geçen sadrazam Abdullah Paşa'nın ismi zikredilmekte ve değişik münşeât mecmuâlarında sadrazamlar için kullanılan Elkâb ve Du'â şekillerinin hemen hemen bin benzeri olan Elkâb ve Du'â formları gelmektedir:

“Düstûr-i ekrem, müşîr-i efram, nizâmü'l-âlem, nâzimu menâzimi'l-ümem, müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib, mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl, müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl, mürettibü merâtibü merâtibi'l-hilâfeti'l-kübrâ, mükemmilü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ, el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ, vezîr-i a'zam, sûtûde-şiyem-i vekîl-i mutlak-ı sadâkat-alâmemiz Abdullah Paşa, edâma'llâhu ta'âlâ iclâlehû ve zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû'nun vesâtat-ı âsafî-menkibetleriyle”

Avusturya'nın Penkler'i elçi olarak tayin etmesine karşılık, Osmanlı Devleti'nin de elçi Mustafa Hattî Efendi'nin bu işe tayin edildiğinden bahsedildikten sonra:

“Devlet-i Aliyyemüizde mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ addolunan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânu terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-i ünvânı telmî'u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr ve mu'temed ü dirâyet-şi'âr, iftihârü'l-emâcidi ve'l-ekârim, el-hâc Mustafa Hattî, dâme mecduhû, me'mûr ve ta'yîn kılınmağla...”

Görüldüğü gibi elçi Mustafa Hattî Efendi için kullanılan Elkab ve Du'â formu, XVIII. yüzyılda Re'îsü'l-küttâblar için kullanıldığı şekildedir⁹.

9. Bk., M.S.Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul 1994, s.104 ve 108.

Tenbih kısmını alışlagelmiş şekli ile olmayıp, Mektuplarda görülen rükünlerden Hâtimeye çok benzemektedir. “*Lede'l-vüsûl*” cümlesi ile başlayan bölüm, sefâretin sebebi her iki ülke arasındaki dostluk ve barışın pekiştirilmesi olduğu için, daha samimi ve yumuşak bir dille ifade edilmiştir. Tenbih kısmının başında, elçinin dostluğa layık bir biçimde ağırlandıktan ve görevini tamamlamasından sonra, geri gönderilmesi hususunda da dostâne tavır beklendiği vurgulanmakta ve sonra da bu barışın ve dostluğun muhafazasına riayet gösterdikleri sürece, Osmanlı Devleti tarafından da buna özen gösterileceğinin ifade edilmesi ile Tenbih kısmı son bulmaktadır. Tarihden önce ise, yine Mektuplarda görülen ve bunların son rükünü olan Du'â gelmektedir:

“*Lede'l-vüsûl, mûmâ-ileyh tarafınızdan dahi lihâza-i ayn-i istînâs u vidâd ile meşmûl, îmâ-yı nazar-ı istis'âd kılındıktan sonra bu cânibe atf-ı licâm-ı ric'atine kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în, ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ'm-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyyetüne tarafınızdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-ı taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî şehinşâhâ- enmüden dahi idâme vü üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet olunacağı ma'lûmunuz ola!*”

Du'â:

“*Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ.*”

Tarih:

“*Tahrîren fî Evâhiri Muharremi'l-harâm senete ihdâ ve sittîn ve mi'ete ve elfîn*”

Mahall-i Tahrîr:

“*Bi-makâmi dâri's-saltanati'l-aliyye Kostantiniyyeti'l-mahmiyeti'l-mahrûse.*”

2.2) *Franz Stefan'a gönderilen nâme-i hümayûn*¹⁰: Bu nâme-i hümayûnun genel yapısı içerisinde diğerinden pek fazla farkı yoktur, ancak muhtevası açısından bazı farklılıklar görülmektedir. Mu-

10.HHstA., BOA, Nâme-i Hümayûn Defteri, No.8, s.266-268.

hatabın erkek olması sebebiyle, buradaki Elkâb'da müzekker form kullanılmıştır ve bunun dışında Elkâb formal olarak bir önceki nâme-i hümayûndaki ile hemen hemen aynıdır. Du'â formunda ise “ve ahsene” yerine “ve elheme”; “Sebîle's-savâb” yerine ise “tarîka's-savâb” kullanılmıştır.

Bu belgede *Davet* rüknü bulunmamakta ve *Nakil* cümlesi diğer nâme-i hümayûndakinden farklıdır. *Nakil* bölümünde, diğer belgede olduğu gibi, anlatılmak istenen ve belgenin muhtevasını oluşturan cümlelerden önce, Osmanlı Devleti'ne dostâne davranan ve onunla barış yapmak isteyen hükümdarların ricasına olumlu cevap vermenin, atalardan gelen güzel bir âdet ve haslet olduğu anlatılmakta ve padişah ataları için daha önce geçen *Du'â* formunu kullanılmaktadır. Bu geçiş cümlelerinde padişah için kullanılan ve yabancı kelimeler olan *Kayser* ve *Kisrâ* kelimelerinin Arapça *cem-i mükesser* (*kayâsire* ve *ekâsire*) şekline rastlamaktayız. Bu geçiş cümlelerinden sonra *Nakil* kısmı gelmektedir ve burada anlatılan, tabii olarak, daha önceki belgedeki anlatılan konu ile aynıdır. *Nakil* bölümünde, Avusturya elçisi, vezîr-i a'zam ve elçi Mustafa Hattî Efendi için *Elkâb* ve *Du'â* formları vardır. Bunlar bir önceki belgedeki *İlkâb* ve *Du'â* formları ile büyük benzerlik arzemesine rağmen, ufak tefek farklılıklar göze çarpmaktadır; meselâ, vezîr-i a'zam için kullanılan *Elkâb*'da, “..el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ” cümlesinden sonra “bi'l-fi'l” ve “...şütûde-şiyem-i vekîl-i mutlak” cümlesinden sonra da “kavi'l-himemimiz” cümlesi yer almaktadır. Vezîr-i a'zam için kullanılan *Du'â* formunda bir değişiklik yoktur. Bir diğer farklılık da, elçi Mustafa Hattî Efendi için kullanılan *Elkâb* formundadır; burada “İftihâra'l-emâcidi ve'l-ekârim” yerine “İftihârü'l-emâcidi ve'l-a'yân” şeklinde kullanılmıştır.

Tenbih kısmı da bir önceki belgeden farklıdır; “*Lede'l-vüsûl..*” ifadesi yer almamaktadır:

“..ve mûmâ-ieyh, lihâza-i ayn-i istînâs u vidâd ile manzûr u meşmûl oldukdan sonra, bu cânibe irhâ-yı inân-ı ric'ate izn ü ruhsat verilip, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu te'âlâ melhûz u me'mûl olan ihlâs u meveddet ve ihtisâs u mahabbetin yevmen fe-yevmâ müzdâd olmasına tarafınızdan sıdk-ı azîmet birle ri'âyet olundukca, cânib-i seni'l-menâkib-i mülükânemizden dahi devâm u istimrâr ve sebât u istikrârına sarf-ı cüll-i himmet olunacağı ma'lûmunuz ola!”

Bu nâme-i hümayûn da, aynı *Du'â*, Tarih ve Mahall-i Tahrîr ile bitmektedir.

3. SADRAZAM ABDULLAH PAŞA'NIN MEKTUPLARI:¹¹

3.1. FRANZ STEFAN' A HİTABEN YAZILAN MEKTUP:

Sadrazam Abdullah Paşa'nın Avusturya-Roma İmparatoru Franz Stefan'a yazdığı bu mektuptaki Elkâb ve Du'â formları, görüldüğü gibi Sultan Mahmud'un nâme-i hümayûnunda kullanılan Elkâb ve Du'â formlarının aynısıdır. İmparatorun "kıbel-i erşedlerine dostâne inhâ ve i'lâm olunur ki..." olarak ifade edilen Nakil kısmına geçiş bildiren cümleden sonra, diğer belgelerde görülen "mültecâ-yi kayâsire-i cihân..." cümleleri yer almaktadır ve bu ifadelerin akabinde yine daha önceki belgelerde geçen "nijâd-bihişti rukâdım" ifadesi yerine "nijâd-bihiştî rukâdları" cümlesi vardır ve bunu müteakiben gelen Du'â cümlesi "enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm" bu mektupta geçmemektedir. Nakil kısmında mektubun muhtevası içinde zikredilen Avusturyalı elçi Penkler'den söz edilirken, "Roma imperiyumunun Kavaliri" ifadesi vardır ve Elkâb ile Du'â metinde geçmemektedir. Aynı husus Osmanlı Elçisi Mustafa Hattî Efendi için de söz konusudur. Hâtîme kısmına yine "Lede'l-vüsûl..." cümlesi başlık teşkil etmekte ve gayet dostâne formüle edilen Tenbih bölümü de bundan sonra yer almaktadır:

"İlâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan ihlâs u meveddet ve ihtisas u mahabbetin yevmen fe-yevmen müzdâd olmasına tarafınızdan sıdk-ı azîmet birle ri'âyet olundukca, cânib-i senî'l-menâkib-i malûkânededen dahi devâm u istimrâr ve sebât ü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y ü dikkat olunacağı bî-iştibâhdur.

Mektup son rükün olan Du'â cümlesi ile son bulmakta, mektup tarihi yoktur, fakat Mahall-i Tahrîr mevcuttur:

Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ.

Bi-makâmi Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

3.2. MARİA THERESİA'YA HİTABEN YAZILAN MEKTUP:

Bu mektup da Elkâb ile başlamakta ve bir öncekinden farklılığı, Elkâbın müennes kalıpta kullanılmasıdır. Bu kısımda

11. HHStA. Sadrazam Abdullah Paşa'nın sözkonusu mektupları nâme-i hümayûn defterlerinde bulunamamıştır. Ancak, Abdullah Paşa'ya M. Theresia ve Franz Stefan tarafından gönderilen cevâbî mektuplar kaydedilmiştir. *Nâme-i Hümayûn Defteri*, No.8, s.278-280.

“*delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr*” yerine “*delâ'ili'l-mikneti ve'l-i'tibâr*” cümlesi kullanılmıştır. Yine Du'â kısmında da, muhatabın kadın olması sebebiyle müennes kalıbına dikkat edilmiştir. Du'âdan sonra selam ve muhabbetlerin arz edildiği kısımda “*kibeline*” ifadesi dikkat çekmektedir. Selamlamadan sonra ise Nakil cümlesine geçiş bildiren “*muhibbâne imhâ olunur ki*” ifadesinden sonra Davet rüknü gelmektedir.

“*Müfteharatü'l-melîkâti'l-azîmâti'l-îseviyye, muhtâratü'l-muhterâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye, muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye, sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr, sâhibetu delâ'ili'l-mikneti ve'l-i'tibâr, Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya'nın arhı Dükasesi ve hâlâ Roma İmparatoriçesi olan dostumuz haşmetlü, menziletlü, mahabbetlü, Mariye Tereza, Perençessa, hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd, kibeline hulâsa-i peyâm-ı mahabbetme'âl ve nükâde-i kelâm-ı mevedded-iştîmâl ihdâsından sonra, muhibbâne imhâ olunur ki, cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve muftzu vücûd-i her-mevcûd, tenezzehü zâtehü ani't-tenâhî ve'l-hudûdun ve'l-hudûdun inâyet-i bî-ğâyeti ve iki cihân serveri, habîb-ı hodâ, şefî'i rûz-i cezâ, Muhammedüni'l-mustafâ aleyhi efzale't-tehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîreti'l berekâtiyle..*”

Yine Nakil bölümüne geçilmeden önce, diğer belgelerde de var olan aşağıdaki cümleler yer almaktadır:

“*Melce-i selâtn-i rûy-i zemîn ve melâz-i havâkîn-i havâkîn-i sahib-temkîn olan atabe-i aliyye-i inâyet-medâr ve südde-i seniyye-i übbebet-karârlarına izhâr-ı levâzım-ı dostı vü mahabbet ve ifâ-yı merâsim-i samîmî vü mahabbet iden mülûk-i merziyyü's-sülûk merâmalarına müsâ'ade ve dilhâhlarına musâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlaha ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-bihîştî rukâdları, enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm, hazretlerinden müntekal ü mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânelerinden idügi ma'lûm-ı âlemiyân olup..*” Bu cümlelerin akabinde asıl Nakil cümlesi başlamaktadır. Bu bölümde, ismi zikredilen F.Stefan, Penkler ve Mustafa Hattî Efendi için Elkab ve Dua formları kullanılmamıştır.

Hâtîme bölümü “*Lede'l-vüsul..*” cümlesi ile başlamakta ve yine Tenbih kısmı dostane bir ifade ile bitmektedir. Son rükün olan

Dua formu yine aynı şekilde olup, Tarih düşülmemiş fakat Mahall-i Tahrir verilmiştir:

“Lede’l-vüsûl mûmâ-ileyh tarafınızdan istis’âd kılındıktan sonra bu cânibe atf-i licâm-i ric’ate kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba’de ez-în ilâ mâ şâ’allâhu ta’âlâ melpûz u me’mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ’im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyetüne tarafınızdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-i taviyyet ile ri’âyet olundukca, cânib-i me’âlî-câlib-i şehinşâ ahâneden dahi idâme ve üstivâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü’l-fu’âdın tarafından dahi sa’y u dikkat olunacağı bî-iştibâhdur. Ve’s-selâmu alâ meni’t-tebe’a’l-hüdâ

Bi-makâmi Kostantiniyyeti’l-mahrûse

3.3. BAŞBAKAN F.HARRACH’A HİTABEN YAZILAN MEKTUP:

Erdel beylerine ve hıristiyan devlet memurlarına yazılan Elkab formu ile başlayan bu mektup, daha önce ifade ettiğimiz gibi, yine hıristiyan devlet memurları için kullanılan Dua formu ile devam etmektedir:

“Kıdvetü’l-umerâ’i’l-milleti’l-mesîhiyye, umdetü küberâ’i’t-tâ’ifeti’l-îseviyye Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya’nın arhi dukasesi ve hâlâ Roma İmparatoriçesi haşmetlü, menziletlü, mahabbetlü dostumuz cenâbın baş vekili olan rağbetlü hürmetlü mahabbetlü dostumuz Konte İbarak, hutimet avâkıbuhû si’l-hayr kıbeline...”

Nakil bölümüne geçiş cümlesinde farklılık yoktur ve bunu müteakip yine Davet rüknü gelmektedir ve bir önceki belgeden farklılık arz etmemektedir. Asıl muhtevanın zikredildiği Nakil bölümüne geçinceye kadar olan cümleler de aynıdır ve bu kısımda da yine *“nijâd-bihişti rukâdları, enâra’llahu ta’âlâ berâhînehüm.”* Du’â formu mevcuttur. Bu ifadelerden sonra mektubun konusuna geçilmekte ve bu bölümde de zikri geçen Penkler ve M.Hattî Efendi için Elkâb ve Du’a cümleleri bulunmamaktadır. Bundan sonraki rükünler, bin önceki mektubta görüldüğü şekildedir.

Bu belgeler, Osmanlı Devleti’nin yabancı devletler karşısındaki müzakere pozisyonunun XVII. yüzyılda giderek zayıflamasına pa-

rarel olarak diplomasi dilinin de değiştiğine ve bu yüzyılda ilk defa olarak hıristiyan hükümdar ve devlet adamları için “*haşmetlü, miktinlü dostumuz*” ifadelerinin kullanılmasına tanıklık etmesi ve belgelerde bulunan rükünlerin değişikliği açısından da büyük ehemmiyete sahiptir. Değerlendirmede kullanılan belgelerin analizi ve yorumu şeklinde ortaya çıkan bu çalışmanın, diplomatika çalışmalarına katkıda bulunacağını ümid ediyoruz.

B- BELGELERİN TRANSKRİPSİYONU:

1- 1739 BELGRAD BARIŞ ANTLAŞMASI'NI TEMDİDİ SEBEBİ İLE SADIR OLAN AHİDNÂME-İ HÜMÂYÛN

Tuğra: Mahmûd hân bin Mustafa el-muzaffer dâ'imâ

I-Çün hazret-i hallâk-ı cihân-âferînin sümüvv-i inâyeti bî-gâyeti ve server-i enbiyâ aleyhi ve alâ âlihî ve eshâbihî efsalü't-tehâyânın izzü mu'cizâti kesîrâti'l-berekâtiyle, Ben ki, sultân-ı selâtin-i İslâm, bürhân-ı havâkîn-i enâm, tâc-bahş-ı hüsevân-ı devrân, hâdim-i esâs-i zulm ü udvân, zillu'llâhi'l-meliki'l-mennân olup, eşrefü'l-büldânî ve'l-emâkin ve ebrekü seyrâni ve'l-mesâkîn/2-kible-i cemîle-i âlem ve mihrâb-i teveccüh-i âmme-i ümem olan Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere ve Kuds-i Şerîf-i mübârekenin hâdim ü hâkimi ve hasreti'l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu'azzama ki, İstanbul ve Edirne ve Burusa'dur, anların ve Şâm-ı cennet-meşâmm ve Bağdâd-ı dârü's-selâm ve Mısrü nâdiretü'l-asr behîmetâ ve külliyyen Arabistân ve Haleb-i şehbâ ve Irak-ı arab u Acem ve Basra ve Lahsâ ve Deylem ve Rakka ve Musul ve Şehrizor//3-ve Diyarbekir ve Zülkadriye ve Kürdistân ve Gürcistân ve vilâyet-i Erzurum ve Sivas ve Adana ve Karaman ve Van ve Mağrib ve Habeş ve Tunus ve Trablus-Şâm ve Kıbrıs ve Rodos ve Girit ve Mora ve Akdeniz ve Karadeniz ve Cezâyir ve Süvâhlı ve diyâr-ı Anadolu ve memâlik-i Rumili ve husûsan ülkât-ı Tatar ve Deşt-i Kıpçak ve ilât-ı Tatarâ dâir ol havâilerde vâki//4-umûm sığnak ve vilâyet-i Kefe ve etrafında vâki cümle-i oymakân ve müzâfatiyle diyâr-ı Bosna ve Sırb hükûmeti ve anda olan kılâ' u husûn ve bilâd-ı Arnavudluk ve Belğrâd-ı dârü'l-vihâd ve bi-tamâm memâlik-i Eflak ve Boğdan ve tarif ü tasnifünden müstağnî niçe bikâ u büldânın pâdişâh-ı kûsûr-küşâ ve şehinşâh-ı memleket-ârâsı es-sultân ibnü's-sultan ve'l-hâkân // 5-ibnü'l-hâkân es-sultân el-gâzî Mahmûd hân ibnü's-sultân Mahmûd hânım ki, menşûr-i sa'âdet-nüşûr-i saltanatım tevkî'-i refî-i sultânü'l-berreyn ile muvakkî u

müzeyyen ve misl-i bî-misâli hilâfetüm ünvânı-ı azamet-nişân hâkânü'l-bahreyn ile mutarraz u ma'nûndur, lâ cereme şükran alâ tilke'n-ni'am zât-ı kirâmî-yi sıfat-ı şâhâneme lâyıq u evlâ ve himmet-i vâlâ-nehmet-i // **6**-pâdişâhâneme muvâfık u ahrâ olmuştur ki, melce-i selâtîn-i alî-tebâr ve melâz-i havâkîn-i zevî'l-i'tibâr olan atabe-i aliyye-i devlet-medâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârımuza izhâr-ı levâzım-ı dostî vü meveddet ve îfâ-yi merâsim-i samîmî vü lahabbet idenlere mu'âmele-i bi'l-mücâmele ve is'âf-ı merâmlarına müsâ'ade olunup, akd u temhîd olunan erkân-ı müsâleme tatarruk-ı hâletden sıyânet // **7**-ve şerâyit-i musâfât bitamâmihâ ri'âyet kılınan binâ'en aleyh bundan akdem Devlet-i Aliyye-i dâ'imü'l-karâr ve saltanat-seniyye-i sermedî-yi istikrârım ile Roma İmparâtörü olan müteveffâ altıncı Karlos'un hayâtında bin yüzelli iki senisi mâh-ı Cemâdiyü'l-uhrânın on dördüncü gününden mütevelliyen yigirmi yedi sene müddet ta'yîn // **8**-ve Ferançe pâdişâhı olan *iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îsevîyye muhtârü'l-küberâ'a'l-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâi'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* kadîmî dostumuz haşmetlü miknetlü olan on beşinci Luyiz *hatema'llâhu avâkıbehü bi'l-hayri ve'r-reşâd ve elheme ileyhi sebîle'r-rüşdi ve's-sidâd*, cenâblarının vesâtât ve kefâletleri // **9**-inzimâmiyle yigirmi üç mâdde üzerine Belğirâd altında mün'akid olan musâlaha-i mübârekenün mevâddı ve bâdehü yine sene-i mezbûre mâh-ı Şa'bânının üçüncü gününde âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde ve imzâ olunan husûsların temessüki ve andan başka imparâtör-ı müşârun-ileyhin vefâtından sonra kebîre ve memâlik ü ülkâlarına vârisesi olup // **10**-Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya'nın arhüdükasesi ve'l-yevm Roma İmparâtörüçesi olan *müfteharete'l melikâti'l-azîmâti'l-îsevîyye muhtâretü'l-muhderâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* râğbetlü dostumuz haşmetlü miknetlü Mâriye Tereze Perençessâ // **11**-*hatema'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene leyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd* cenâblarının mukaddemâ ruhsat-ı kâmileleriyle murahhas u me'mûr olan Korifçiyu Konte de Ulfeld nâm ilçi-i kebîri murahhaslığı ile bin yüz elli üç senesi Zîl-hiccenin on dördüncü günü târihinde Devlet-i aliyyem murahhaslarıyla bade'l-müzâkere karâr-dâde olup // **12**-imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd temessüki egerçe ile'l-ân mer'î tutulmadur velâkin beyne'd-devleteyn iş bu düstürü'l-amel ve tarafeynden bu ana değın niçe alâyim-i vâziha ile müstahkem ü mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâit-i müsâleme vü müsâfât imparâtörüçesi

müşârun-ileyhânın zevc-i muhteremleri olup, hâlâ Roma İmparâtoru // 13-ve Çarmanya Kırâlı ve Lorinye ve Toskana'nın duka-i kebîri olan, *iftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îsevîyye muhtârü'l-küberâ'i'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü esyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu deâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* dostumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhi tarîka's-savâb ve's-sedâd // 14.-cenâblariyle bu def'a müceddeden akd olunan musâlaha-i dâ'imenin in'ikâdına bâ'is ibâdî olmakdan nâşî imparâtor-ı müşârun-iliyh ile temhîd olunan müsâfâtın işbu akdî vaktinde zikr olunan Belgrad musâlahasının ve kezâlik sonra büyük ilçisi ile âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde olan mevâadd temessüki dahi dâ'im ü berkarâr kalması sezâ görülmekle // 15-müzâkere vü müsâlemenün âsitâne-i sa'âdetümde mukîm kapu kethüdâsı iken orta ilçilik virdükleri, *kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-mesîhiyye*, Enriko Hiristofur de Penkler, *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*, memhûr u ma'mûlun bih ruhsatnâme-i sihhat-alâmeleriyle müstakilen murahas ta'yîn eyledüklerini meş'ar gönderdükleri ruhsat-nâme-yi ilçî-yi mûmâ-ileyh ibrâz u izhâr idüp // 16-ruhsat-nâme-i sihhat-dâ'imelerini ve tercümesini huzûr-ı fâ'izi'n-nûr-i mülûkâneme de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-mekîn üzre, *düstûr-i ekrem müşîr-i eḫam nizâmü'l-âlem nâzimu menâzimi'l-ümem müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mümhidü bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkâni's-sa'âdeti ve'l-iclâl mürâtibi hilâfeti'l-kübrâ//17-mükemmilü nâmûsi's-saltanati'l-uzmâ el-mahfûfu bi-sunûfi avâtifi'l-meliki'l-a'lâ vezîr-i a'zam sûtûde-şiyem-i vekîl-i mutak-ı sadâkat-ilmim es-seyyid elhâc abdullah Paşa, edâma'llahu ta'âlâ iclâlehû va zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû ve ikbâlehû arz u telhîs idüp, mazmûnı bi'l-cümle mehât-ı ilm-i âlem-ârây-ı şâhânem oldukda zikrolunan Belğirâd musâlahasından // 18- ve sonra karâr-dâde olan mevâadd temessüklerinde bir tebdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bitamâmihâ yerlü yerinde takrîr vechen mine'l-vücûh bir mâddesine muğâyeret gelmeksiz cümlesinün te'kîd ü teşyîdine ve musâlaha mevâddının yigirmi üçüncü mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin // 19-ta'yîn olunan müddet yerine mesâğ-ı şer'î olduğu vechle müddet-i memdûde ile işbu müsâfâtın dâ'im u berkarâr kılınmasına cânib-i me(âlf-câlib-i mülûkânemden izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrûnum erzânî kılınup, kezâlik husûs-ı mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin taraf-ı melzûmi's-şeref-i // 20-*

pâdişâhânemden olan ruhsat-ı mütehakkika-i kâmile ve vekâlet-i mutlaka-i şâmilesi sebebiyle vezîr-i a'zam-ı müşârun-ileyh imparatoriçe-i müşârun ileyhânın murahhasları olan ilç-i mûmâ-ileyh ile bir kaç meclis mülâkât ve miyânede bi'd-def'ât sebkât iden dostâne müzâkerâtdan sonra husûs-ı mezbûra böyle karâr virildigin sâlifü'z-zikr // 21- elli iki târihinde Belgrad kurbında pezîrây-ı in'ikâd ve ba'dehû âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde olan musâlaha mevâddı ile sonra elli üç târihinde âsitâne-i sa'âdetümde olan büyük ilçileri ile ba'da'l-müzâkere ârâyeti istikrâr olup, temessükleri mübâdele olunan mâddelerin cümlesi işbu temessükde lafzun bi-lafzin zikr olunmuş misillü // 22-mer'î vü mukarrer tutulup ve anlardan başka maksûd-ı aslî olduğu üzre zikr olunan musâlaha mevâddının yigirmi üçüncü mâddesinin mantûkunca yigirmi seneye degin mukaddemâ ta'yîn olunan müddet yerine mâbeynde olan işbu musâfât u musâlaha mesâğ-ı şer'î olduğu vechle fî-mâ ba'd müddet-i memdüde ile dâ'im u berkarâr // 23-olmak üzre müceddeden akd olunmağla işbu akd olunan dâ'imî sulh ve dostluk isâ'at olunup, böyle i'tibâr oluna ve ber-vech-i muharrer mukaddemâ Belgrad kurbında müşârun-ileyh Roma İmparatoru müteveffâ altıncı Karoloş ile akd olunduğu vech üzre işbu müsâlaha şöyle kavî ve muhkem ola ki, resm üzre bu günki günde // 24-müceddeden sulh u salâh ahidnâmeleri akd olunmuş misillü ve kezâlik musâlaha-i mezkûre ve mevâdd temessük-lerinde mestûr olan mâddeler bi'l-cümle tekrâr derc olunup, dâhil olmuş ki, ri'âyet olunup, bitamâmihâ cümlesi mer'î ve mu'teber tutıla ve müceddeden akd olunan işbu musâfât cenâb-ı şevket-me'âb-ı übbehet-nihâbımın ism-i sâmilere ve gerek // 25-impatoriçe-i müşârun-ileyhâ cenâblarının esmâleriyle teşyîd olunduğundan ğayrı fî-mâ ba'd tarafeynin ahlaf ve vârisleri esmâleriyle dahi te'kîd oluna ve tarafeyn-den târih-i temessükden altmış güne dek âsitâne-i sa'âdetüme vürûd ve mübâdeleten ahz ü i'tâ olunacak tasdîknâmeler ile müşeyyed ü müstahkem ve müceddeden akd olunan // 26-işbu musâlaha-i mübâreke bu vechle düstûrül-amel olmak şartıyla işbu bin yüz altmış senesi mâh-ı Cemâdîyü'l-ûlânın on yedinci günü târihiyle müverrah temessükler sadra'zam-ı müşârun-ileyhin ma'rifetiyle mübâdele olunup, hâlâ mübâdele olunan temessükün tasdîknâmesi impatoriçe-i müşârun-ileyhâ taraflarından südde-i seniyye-i sidre-makâmımuza vârid//27-ü vâsıl olduğunu sadra'zam-ı müşârun-ileyh cenâbları de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-mülküm üzre rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneme arz u takdîm idüp, tasdîk-nâme-i sihhat-alâme-i mezkûre nezd-i hümâyûnumda karîn-i kabûl olmağla, imdi ben dahi cenâb-ı hilâfet-me'âb-ı şevket-nisâbuma lâyık u sezâ olan

vech ile ta'ahhüd iderüm ki, akd olınan // 28-işbu mevâdd-ı müsâlahanın şurût u kuyûd ve mevâsik u uhûdına kemâl-i ri'âyet olmak mâdâmına ol cânibden hilâfına vaz u hareket sâdır olmaya taraf-ı hümâyûn-i pâdiyâhânemden ve ahlaf-ı nühft-ittisâfumdan ve vükelâ-i âlî-makâm ve mîr-i mîrân-ı sâhibu'l-ihtişâm ve ümerâ-i zevî'l-ihtirâm ve umûmen asâkir-i nusret-irtisâmımızdan // 29-ve bi'l-cümle ubûdiyyetimüz ile şeref-yâb olan tavâ'if-i huddâmımızdan bir ferd hilâfına müte'allik vaz u hareket eylemeye! *Thrîren fî-l-yevmi'l-hâdî ve'l-işrîn min şehri Recebi'l-mürecceb senete sittîn ve mi'ete ve elfin.*

Bi-makâmi dâri's-saltanati'l-aliyye Kostantiniyyeti'l-mahremiyyeti'l-mahrûse.

2- SULTAN I.MAHMUD'UN GÖNDERDİĞİ NÂME-İ HÜMÂYÛNLAR:

2.1.- MARİA THERESİA'YA HİTABEN YAZILAN NÂME-İ HÜMÂYÛN:

Tuğra: Mahmûd hân bin Mustafa hân el-muzaffer dâ'im

1- Müfteharatü'l-melikâti'l-îseîyye muhtâratü'l-muhterâti'l-muhterâti'l-fehîmâti'l-mesîhiyye muslihatü mesâlihi cemâhîri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibetü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibetu delâ'ili'l-mecdi ve'l-tibâr Macar ve Çeh kiralıçesi ve Avusturya'nın arhidukasesi ve hâlen Roma İmparatoricesi olan// 2- dostumuz haşmetlü miknetlü Mariye Tereze Perençessa, *hate-ma'llâhu avâkıbehâ bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ahsene ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd*, tevkî'-i refî hümâyûnumuz vâsıl olıcak ma'lûm ola ki, cenâb-ı vâcibü'l-cüacûd-i hermevcûd, tenezzühû zâtehû ani't-tenâhî ve'l-hudûduninâyet-i bî-ğâyeti ve iki cihân serveri habîb-i hodâ // 3-şefî'-i rûz-i cezâ Muhammedüni'l-mustafâ efzâlü't-tehâyâ hazretlerinin mu'cuzâtü kesîrâti'l-berekâtiyle, melce-i selâtin-i rûy-i zemîn ve melâz-ı havâkîn-i sâhib-temkîn olan atabe-i aliyye-yi inâyet-medâr ve südde-i seniyye-yi übbehet-karârımuza izhâr-ı levâzım dostı vü mahabbet ve ifâ-yı merâsim-i samîmî vü meveddet iden mülûk-i merziyyü's-sülûkün merâmlarına // 4- müsâ'ade ve dil-hâhlarına müsâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı musâlahâ ve te'kîd-i kavâ'im-i müsâlemeye bezl-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijâd-bihiştî rukâdım, *enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm*, hazerâtından müntekal u mevrûs şîme-i kerîme-i

mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânemüzden idügin ma'lûm-i âlemiyân olup, binâ'en aleyh bundan akdem Belgrad altında mün'akid olan // 5-müsâlaha-i mübârekenin mevâddı ve ba'dehû âsitâne-i sa'âdetümde karâr-dâde ve imzâ olunan husûsların kemessüki ve sonra ilçi-i mebîrinizün murahhaslığı ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olup, imzâ ve mevâdd temessüki tarafeynden mer'î vü mu'teber tutulup, velâkin beyne'd-devleteyn işbu düstürü'l-akel ve tarafeynden bu ana degin nice alâ'im-i vâziha ile müstahkem // 6-ve mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme ve müsâfât, zevc-i muhtereminüz olup, hâlâ müntehab-i Roma İmparatorı ve Çarmanya Kırâlı ve Lorinye ve Toşkana'nın Düka-i kebîri olan, *iftihâri'l-ümerâ'i-izâmi'l-îseviyye muhtâru'l-küberâ'il-fihâmi'l-mesîhiyye muslihu mesâlihi cemâhiri't-tâ'ifeti'n-nasrâniyye sâhibü ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr* // 7-dustumuz haşmetlü miknetlü Ferançesko, *hatema'llâhu avâkıbehû bi'l-hari e'r-reşâd ve ahsene ileyhi tarîka's-savâb, ve's-sedâd*, cenâbleriyle müceddeden akd olunan müsâlaha-i dâ'imenin in'ikâdına bâ'is ü bâdî olmakdan nâşî imparator-ı müşârunileyh ile temhîd olunan müsâfâtın akdi vaktinde zikr olunan Belgrad müsâlahasının ve kezâlik sonra, gerek âsitane-i sa'âdeti-müzde imzâ olunan husûsların // 8-ve gerek büyük ilçinüz ile ba'da'l-müzâkere karârdâde olan mevâddin temessükleri dahi dâ'im ü berkarâr kalmak sezâ görülmekle müzâkere ve mükâlemesine âsitâne-i sa'âdetimizde kapu kethüdâliğimiz ile mukîm iken orta ilçilik virilen, *kıdvetü ümerâ'il-milleti'l-mesîhiyye*, Enriko Hırstofuro de Penkler, *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*, me'mûr ve akd ü temhîdi için ma'lûmun bihî ruhsat-nâme-i sihhat-alâmeniz ile // 9-müstakilen namzed-i umûr eylemenüz hasebiyle ruhsat-nâmenizün asl u tercemesi ber-vech-i mu'tâd vezîr-i a'zamımız vesâtatiyle rikâb-ı vilâ-nemûn-ı hümâyûnumuz olmağla, bu gûne etvâr-ı destâne ve refâtâr-ı sâdikânenüz bâ'is-i inbisât-ı derûn-ı şâhânemüz olmak hasebiyle, zikr olunan Belgrad müsâlahasında ve sonra // 10-karâr-dâde olan mevâdd temessüklerinde bir nesne tebdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olan husûslar dahi bitamâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen mine'l-vücûh bir mâddesine muğâyeret gelmeksüzün cümlesinin te'kîd ü teşyîdüne ve müsâlaha mevâdınınun yigirmi üçüncü mâddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olunan // 11-müddet yerine mesâg-ı şer'î olduğu vech ile müddet-i memdûde ile işbu müsâfâtın dâ'im ü berkarâr kılınmasına cânib-i me'âlî-gâlib-i mülûkânemezden izn-i hüyâyûn-i hilâfet-makrûnumuz erzânî kılınup, kezâlik husûs-ı mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı

teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü mestasveb görül-
 megin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olunan// **12-**
 dâ'imî sulh ve dostluğun tasdîknâmeleri bundan mukaddemce
 âsîtâne-i sa'âdetimizde ahz ü i'tâ ve taraf-ı melzûm-i',ş-şeref-i hü-
 revânemüzden virilen ahidnâme-i hümâyûn-ı mevhibet-
 nemûnumuz ilçinüz mûmâ-ileyh vesâtatiyle tarafınıza irsâl ü isrâ
 kılındığından başka, bu gûne musâfâtın te'kîdi tarafınızdan ilç-i
 mûmâ-iliye gelen memhûir kağıdınız muktezâsınca//**13-** bundan
 böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı hü-
 revânemüzde ikâmetinün terhîsi için âdet-i hasene-i saltanat-ı se-
 niyyemüz üzre, *düstûr-i ekrem müşîr-i eḫham nizâmü'l-âlem*
nâzîmu menâzîmî'l-ümem müdebbirü umûri'l-cumhûri bi'l-fikri's-
sâkıb mütemmimü mehâmî'l-enâmi bi'r-re'yi's-sâ'ib mûmhidü
bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyide erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl
*mürettibü merâtibi'l-hilâfeti'l-kübrâ//14-*mükemmilü nâmûsî's-
 saltanatî'l-uzmâ el-mahfufu bisunûfî avâtîfî'l-melikil-a'lâ vezîr-i
 a'zam sûtûde-şiyem-i vekîl-i mutlak-ı sadâkat-alâmemüz Abdullah
 Paşa, *edâma'llâhu ta'âlâ iclâlehû ve zâ'afa bi't-te'yîdi iktidârehû*
vi ikbâlehû'nun, vesâtat-ı âsafî-menkibetleriyle ilçinüz mûmâ-ileyh
 atabe-i bâhiretü'l-mevhibetimüze cebîn-sây-i şereḫin ihrâz ile nâ'il-
 i etemm-i ruhsat-ı ikâmet ve teşrîfât-ı//**15-** seniyye-i şâhânemüz ile
 müşmûl-i kerem ü inâyet olmuştur. Velâkin Sizün Devlet-i Aliyye-
 müze olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü raĝbetinüz,
 vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zerî'a-yi tevâfür-i imtiyâzinuz olduĝun-
 dan ĝayrı böyle dâ'imî sulh ve dostluk akd ü temhîdi esnâsında mü-
 ccerred tevkîd-i me'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kava'id-i safvet-i
 selâmet-intimâ için//**16-** mahsûs ilç-i teşyîri dahi de'b-dîrin-i salta-
 nat-i ebed-karînimüzden olmaĝın istifsâr-ı hâtırınız için hâceĝân-ı
 dîvân-ı mu'allâ-ünvânımızdan olup, Devlet-i aliyyemüzde merte-
 be-i a'la ve derece-i isnâ addolunan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile
 şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-i invânı telmî'
 u vâlâ kılınan//**17-** mu'teber ve sâdâkatkâr ve mu'temed ü dirâyet-
 şî'âr, *iftihârü'l-emâcidi ve'l-ekârim*, el-hâc Mustafa Hattî, *dâme*
mecduhû, me'mûr ve ta'yîn kılınmaĝla, işbu nâme-i vidâd-alâme-i
 mülûkânemüz isdâr ve mûmâ-ileyh ile tesyîr ü irsâl kılınmuştur.
 Lede'l-vüsûl, mûmâ-ileyh tarafınızdan dahi lihâza-i ayn-i istînâs u
 vidâd ile meşmûl, îmâ-yı nazar-ı istis'âd kılındıktan sonra//**18-** bu
 cânibe atf-ı licâm-ı ric'atine kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâs-ı
 nigâh-ı işâret olup, ba'de ec-în ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u
 me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kavâ'm-i ihtisâs u mahab-
 betin devâm u keremmiyetüne tarafınızdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-ı
 taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlfî-câlib-i şehinşâhâ-

dahi menşûr kadr u mekânı vâlâ ve terfî' kılınan reşîd ü erfîb ve mu'temed ü edîb, *iftihârü'l-emâcidi ve'l-a'yân*, el-hâc Mustafa Hattî, *dâme mecduhû*, me'mûr u ta'yîn kılınmağla işbu nâme-i vidâd-alâme-i mülûkânemüz isdâr vemûmâ-ileyh//15-*lihâza-i ayn-i istînâs u vidâd ile manzûr u meşmûl* oldukdan sonra, bu cânibe irhâ-yı inân-ı ric'ate izn ü ruhsat virilüp, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu te'âlâ melhûz u me'mûl olan ihlâs u meveddet ve ihtisâs u mahabbetin yevmen fe-yevmâ müzdâd olmasına tarafınızdan sıdk-ı azîmet birle ri'âyet olundukca, cânib-i seni'l-menâkib-i//16-mülûkânemüz-den dahi devâm u istimrâr ve sebât u istikrârına sarf-ı cüll-i himmet olunacağı ma'lûmunuz ola! Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ.

Tahrîren fî Evâhiri Muharremi'l-harâm senete ihdâ ve sittîn ve mi'ete ve elfin//

Bi-makâmi dâri's-saltanati'l-aliyye Kostantiniyeti'l-mahmiyeti'l-mahrûse.

3- SADRAZAM ABDULLAH PAŞA'NIN GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR:

3.1- F.STEFAN'A HİTABEN YAZILAN MEKTUP:

1- *İftihârü'l-ümerâ'i'l-izâmi'l-îseviyye, muhtâtü'l-küberâ'il-fihâmî' l-mesâhiyye, muslihu mesâlihi cemâhîri't-ta'ifeti'n-nasrâniyye, sâhibü'l-ezyâli'l-haşmeti ve'l-vakâr, sâhibu delâ'ili'l-mecdi ve'l-i'tibâr*, hâlâ Roma împaratoru ve Çarmanya kralı ve Lorinye ve Toşkana'nın duka-i kebîri ve sâ'ir nice mahallerin Perenci ve Kontesi haşmetlü miknetlü ulu dostumuz Çasar-ı bâ-vakâr Ferencesko, *hatema'llâhu avâkıbehû//2-bi'l-hayri ve'r-reşâd ve ah-sene ileyhi sebîle's-savâb ve's-sedâd* cenâblarının kibel-i erşedlerinin îzah-ı me'ânî-yi hubb u vilâ ve ifsâh-ı mebânî-yi dürr ü ittihâd ile te'kîd-i mu'âked-i mahabbet ve teşyîd-i murâsîd-ı meveddet ider, hulâsa-i kelâm müsâleme-i intisâm ve mükâve-i peyâm-ı musâdakât-ı insicâm ithâfindan sonra, dostâne inhâ ve i'lâm olunur ki, mültecâ-yı kayâsire-i cihân ve melâz-ı ekâsire-i devrân//3-olan Devlet-i kavî-bünyâd-ı Osmânî ve saltanat-ı seniyye-i me'âlî-me'âd-ı cihânbanîmüze izhâr-ı merâsim-i ihlâs ve ibrâz-ı levâzım-ı dostî vü ihtisâs iden mülûk-i merziyyü's-sülûk hakkında vücûh-i ithâf u inâyet ve sunûf-i eltâf u mükerremet-i mülûkâne mebzûl u bî-dirîğ tutılmak bi'l-irs müntekal olan şîme-i kerîme-i hürevâne

ve haslet-i cemîle-i şâhânededen oldığı//4-ma'lûm-i âlemiyân olmağ-
la, binâ'en aleyh cenâbınız bundan mukaddem serîr-i imparatorîye
iclâs oldığınızı, eslâfınız eserine iktifâ ile ber-mu'tâd-ı kadîm-i
dostâne mahsûs nâme-i mahabbet- alâmenüz ile hâlâ serîr-ârây-ı
saltanat ve bahtiyârî ve revnak-efzâ-yı mesned-i devlet-übbehet-i
tâcdârî, şevketlü kerâmetlü kudretlü azametlü velî-yi ni'metüm,
efendüm pâdişâh-ı âlem-penâh//5-ve şehriyâr-ı mekârim-i dest-gâh
hazretlerinin der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı hüsrevâne-lerine i'lâm u
tefhîm ve müceddeden tahrîk-i ser-halka-i âşnâyî ve ülfet zımnında
âsitâne-i sa'âdetde mukîm Nemçe kapu kethüdası olup, Roma İm-
periyumunun kavaliri ve Nemçe Devleti'nün müsteşarı olan hür-
metlü mahabbetlü Enriko Hiristofor de Penkler dostumuzu orta ilçil-
lik rütbesiyle pîrâye-dâr-ı temşiyet ü tanzîm//6- itmenüzden nâşî
miyânede müceddeden dostluk ve safvet akd u temhîdi münâsib gö-
rüldüğü ecilden, de'b-dîrîn-i devlet-i ebed-karîn üzre izn ü ruhsat-ı
hümâyûn-ı cihândârî sūdûrından sonra, ilçünüz mûmâ-ileyh, pîş-
gâh-ı sa'âdet-dest-gâh-ı hilâfet-penâhîye kâ'ide-i cebîn-sây-i
merâsimin edâ vü takdîm ve nâme-i müsâdakât-alâmenüzi teblîğ u
teslîm akîbinde, teşrifât-ı seniyye-i mülûkâneye//7-mazhar u sezâ
olup, resm-i pîşîn-i cihânbanî üzre nâme-i sadâkat-makrûnunuzun
tercümesi pâye-i serîr-i inâyet-masîr-i hâkânîye arz u telhîs olun-
dukda, hulâsa-i mazmûnında, müceddeden mâbeynde dostluk ve
mevedded akdi cây-gîr-i zamîrinüz olmak hasebiyle bugüne vaz'-ı
dostâne ve tavr-ı sâdikânenüzden tab'-ı hümâyûn-ı safâmakrûn-ı
tâc-dârî münbesit ü mahzûz olduğına binâ'en, //8-zikr olunan dostluk
ve muvâlâtın teşyîd ü istihkâmı esbâbına tarafeynden sa'y u gûşeş
olunarak dil-hâh-ı cânibeyn üzre mebânî-yi müsâfât, pezîrây-ı is-
tikrâr ve in'ikâd olmağın, tasdik-nâme-i sihhat-dâ'imeler bundan
mukaddem âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı saltanat-ı seniyye-
i şâhânededen şeref-yâfte-i sūdûr olan ahidnâme-i himmet-dâ'ime-
i hüsrevâne//9-ilçünüz mûmâ-ileyh tavassutiyle mukaddemâ tesyîr u
isrâ kılındığından başka, bu güne musâfâtın te'kîdi ve tarafınızdan
ilçiniz mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınız muktezâsunca, bun-
dan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı
pâdişâhânedede ikâmetinün terhîsi için âdet-i hasene-i saltanat-ı se-
niyye üzre bu dostunuz vesâtatiyle mûmâ-ileyh atabe-i bâhîretü'l-
mevhibet-i mülûkâneye//10-cebîn-sây-i şerefin ihrâz ile nâ'il-i
etemm-ruhsat-ı ikâmet ve teşrifât-ı behiyye-i dildârâne ile meşmûl-
i inâyet ü mükerrermet olup, bu siyâkda eger çe başka nâme-i dostî-
alâme mûcibince mektûb-ı mahabbet-vesî' yedine def' u teslîm olu-
nup, ancak Sizün bervech-i muharrer taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i
şâhâneye olan hulûs u sadâkat ve kemal-i ihtisâsa meyl ü rağbeti-

10-mağâyeret gelmeksüzün te'kîd ü teşyîdüne ve musâlaha mevâddının yigirme üçüncü maddesi mantûkınca mukaddemâ yigirmi yedi seneye deĝgin ta'yîn olunan müddet yerine mesağ-ı şer'î olduĝu vechle müddet-i memdûde ile işbu musâfâtın dâ'im u berkarar kılınmasına cânib-i me'âlîcalib-i mülûkânededen izn-i hümayûn-i hilâfet-makrûn erzânî kılınup, kezâlik husûs-i mezbûr//*11*-vec hi muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü mestasveb görülmegin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olunan dâ'imî sulh ve dostluĝın tasdîknâmeleri, bundan mukaddemce âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı melzûmi-ş-şeref-i hüsvâneden virilen ahidnâme-i hümayûn-i mevhibet-nemûn, ilçinüz mûmâileyh vesâtatiyle tarafınıza irsâl//*12*-ü isrâ kılındığından başka, bu güne musâfâtın te'kîdi tarafınızdan ilçi-i mûmâ-ileyhe gelen memhûr kaĝıdınız muktezâsınca, bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfet-karâr-ı pâdişâhânedede ikâmetinün terhîsi için adet-i hasene-i saltanat-ı seniyye üzre vesâtat-ı dostânemüz ile ilçinüz mûmâ-ileyh, atabe-i bâhiretü'l-mevhibete cebîn-sây-ı şerefin ihrâz ile//*13*-nâ'il-i etemm-ruhsat u ikamet ve teşrîfât-ı seniyye-i şâhâne ile meşmûl-i kerem ü inâyet olmuştur. Devlet-i Aliyye'ye olan hulûs u sadakat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü raĝbetiniz, vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zeri'a-i tevâfûr-i imtiyâzınız olduğundan ĝayrı böyle dâ'imî sulh ve dostluk akd ü temhîdi esnâsında mücerred tevkîd-i mu'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i//*14*-safvet-i selâmet-intimâ için mahsûs ilçi tesyîri dahi de'b-dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînden olmaĝla, istisfâr-ı hâtırınız için hâcegân-ı dîvân-ı mu'allâ-ünvândan olup, Devlet-i Aliyye'de mertebe-i a'lâ ve derece-i isnâ add olunan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-ünvânı//*15*-telmî' u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr, mu'temed ü dirâyet-şi'âr izzetlü el-hâc Mustafa Hattî Efendî me'mûr u ta'yîn olduĝunu meş'ar-i taraf-ı fâ'izü'ş-şeref-i hüsvâneden nâme-i vidâd-alâme-i mülûkâne isdâr ve mûmâ-ileyh ile tesyîr u irsâl olmaĝla, cânib-i hayr-endîşlerinden dahi mûcibince mektûb-i sadâkat-mashûb tahrîr olunmuştur. İnşâ'e'l-mevlâ//*16*-lede'l-vüsûl mûmâ-ileyh tarafınızdan istis'âd kılındıktan sonra bu cânibe atf-i licâm-i ric'ate kerem-âver-i himmet ve tahrîksâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în ilâ mâ şâ'allâhu ta'âlâ melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlâs u meveddet ve kaâ'im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyetüne tarafınızdan//*17*-sıdk-ı niyyet ve nikâ-i taviyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî-calib-i şehinşâhânededen dahi idâme ve üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y u dikkat oluna-

cağı bî-iştibâhdur. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ//

Bi-makâmi Kostantiniyeti'l-mahrûse.

3.3- BAŞBAKAN FRANZ HARRACH'A HİTABEN YAZILAN MEKTUP:

1- Kıdvetü'l-ümerâ'i'l-milleti'l-mesîhiyye, umdetü küberâ'i't-tâ'ifeti'l-îseviyye Macar ve Çeh kraliçesi ve Avusturya'nın Arhu dukasesi ve hâlâ Roma İmparatoriçesi haşmetlü menziletlü mahabetlü dostumuz cenâbının baş vekîli olan rağbetlü hürmetlü mahabetlü dostumuz Konte İbarak, *hutimet avâkıbuhû bi'l-hayr*-kibeline kelâm-ı muhlisat-encâm ve peyâm-ı müsâlemet fercâm iblâğiyile dostâne inhâ vü ifhâm olunur ki. cenâb-ı vâcibü'l-vücûd//2-ve müfîzü vücûd-i her-mevcûd, tenezzehû zâtehû ani't-tenâhî ve'l-hudûdun inâyet-i bî-gâyeti ve iki cihân serveri habîb-i hodâ, şeff'i rûz-i ceza, Muhammedüni'l-mustafâ aleyhi efzalü't-tehâyâ hazretlerinin mu'cizâtü kesîreti'l-berekâtiyle, hâlâ serîr-ârây-ı saltanat u bahtiyârî ve revnak-efzâ-yı mesned-i devlet-übbehet-i tâc-dârî, şevketlü kerâmetlü, kudretlü, mehâmetlü, azamütlü, velî-yi ni'metüm efendüm pâdişâh-ı//3-âlem-penâh ve şehriyâr-ı mekârim-i dest-gâh hazretlerinin melce-i selâtîn-i rûy-i zemîn ve melâz-i havâkîn-i sahib-temkîn olan atabe-i aliye-i inâyetmedâr ve südde-i seniyye-i übbehet-karârlarına izhâr-ı levâzım-ı dostî vü mahabbet ve ifâ-yı merâsim-i samîmî vü mahabbet iden mülûk-i merziyyü's-sülûk merâmılarına müsâ'ade ve dil-hâhîlerine musâ'afe ile teşyîd-i erkân-ı müsâlaha ve te'kîd-ikavâ'im-i//4-müsâlemeye bez-i cüll-i himmet olunmak, ecdâd-ı me'âlî-yi nijhad-bihîştî rukâdları, *enâra'llâhu ta'âlâ berâhînehüm*, hazretlerinden müntekal ü mevrûs şîme-i kerîme-i mülûkâne ve haslet-i cemîle-i şâhânelerinden idügi ma'lûm-ı âlemiyân olup, binâ'en aleyh bundan akdem Belgrad altında mün'akid olan müsâlaha-i mübârekenün mevâddı ve ba'dahû âsitâne-i sa'âdetde karâr-dâde ve imzâ//5-olunan husûsların temessüki ve sonra ilç-i kebîrinüz murahhaslığı ile ba'de'l-müzâkere karâr-dâde olup, imzâ ve mübâdele kılınan mevâdd temessüki, tarafeynden mer'î vü mu'teber tutulup, velâkin, beyne'd-devleteyn işbu düstûrî'l-amel ve tarafeynden bu ana degin niçe alâyim-i vâzıha ile müstahkem ve mu'teber olan hüsn-i muvâlât ve şerâ'it-i müsâleme vü musâfât imparatoriçe-i//6-müşârun-ileyhânın zevc-i muhteremi olup, hâlâ Roma İmparatoru ve Çarmanya kiralı ve Lorinye ve Toşkana'nın duka-i kebîri olan haşmetlü muhabetlü Çasar-ı bâ-vakâr dostumuz cenâblarıyla mü-

ceddeden akd olunan musâlahâ-i dâ'imenün in'ikâdına mâ'is ü bâdî olmakdan nâşî, imparator meşârun-ileyh ile temhîd olunan müsâfâtın//7-akdi vaktünde zirk olunan Belgrad müsâlahasının ve kezâlik sonra gerek âsitâne-i sa'âdetde imzâ olunan husûsların ve gerek büyük ilçinüz ile ba'de'l-müzâkere karârdâde olan mevâddın temessükleri dahi dâ'im ü ber-karâr kalmak sezâ görülmekle, müzâkere vü mükâlemesine âsitâne-i sa'âdetde kapu ket-hüdâlığınız ile mukîm iken orta ilçilik virilen//8-hürmetlü muhabbetlü Enriko Hıristofur de Penkler dostumuzu me'mûr ve akd u temhîdi için ma'lûmun bih ruhsat-nâme-i sıhhat-alâmenüz ile müstakilllen namzed-i umûr eylemenüz hasebiyle, ruhsat-namenüzün asl u tercümesi ber-vech-i mu'tâd rikâb-ı kâmyâb-ı mülûkâneye arz u telhîs olunup, mazmûn-u vidâd-nemûnı ma'lûm-ı hümâyûn olmağla, bu gûne etvâr-ı dostâne ve reftâr-ı sâdikânenüz//9-bâ'is-i inbisât-derûn-ı şehinşâhî olmak hasebiyle, zikr olunan Belgrad müsâlahasında ve sonra karâr-dâde olan temessüklerinde bir nesne tabdîl ü tağyîr olunmayup ve ol esnâda husûl-pezîr olah husûslar dahi bi-tamâmihâ yerlü yerinde takrîr olunup, vechen, mine'l-vücûh bir mâddesine muğayeret gelmeksüzün te'kîd ü teşyîdüne ve musâlahâ//10-mevâddının yigirmi üçüncü mâddesi mantûkunca mukaddemâ yigirmi yedi seneye degin ta'yîn olunan müddet yerine mesâğ-ı şer'î oldığı vechle müddet-i memdûde ile işbu müsâfâtın dâ'im u ber-karâr kılınmasına cânib-i me'âlî-câlib-i mülûkânenen izn-i hümâyûn-i hilâfet-makrun erzânî kılınup, kezâlik husûs-i mezbûr vech-i muharrer-i mestûr üzre pezîrâyı teşyîd ü//11-te'kîd kılınmak tarafeynden müstahsen ü müstasveb görülmegin ilçinüz mûmâ-ileyh ile ba'de'l-müzâkere akd olunan dâ'imî sulh ve dostlığın tasdîk-nâmeleri, bundan mukaddemce âsitâne-i sa'âdetde ahz u i'tâ ve taraf-ı melzûmi's-şeref-i hüsrevânenen virilen ahidnâme-i hümâyûn-i mevhibet-nemûn, ilçinüz mûmâileyh vesâtatiyle tarafinuza irsâl ü//12-isrâ kılındığından başka, bu gûne müsâfâtın te'kîdi tarafınızdan ilçi-i mûmâ-ileyhe gelen memhûr kağıdınız muktezâsınca, bundan böyle dahi orta ilçilik rütbesiyle der-bâr-ı hilâfetkarâr-ı pâdişâhânedede ikâmetinin terhîsi için âdet-i hasene-i saltanat-ı seniyye üzre vesâtat-ı dostânemüz ile ilçinüz//13-mûmâ-ileyh, atabe-i bâhîretü'l-mevhibete cebîn-sây-ı şerefin ihrâz ile nâ'il-i etemm-ruhsat u ikâmet ve teşrîfât-ı seniyye-i şâhâne ile meşmûl-i kerem ü inâyet olmuşdur? Devlet-i Aliyye'ye olan hulûs u sadâkat ve kemâl-i ihtisâsa meyl ü rağbetiniz, vesîle-i tezâyüd-i i'zâz ve zerî'a-i14-tevâfür-i imtiyâzınız olduğundan ğayrı böyle dâ'imi sulh ve dostlık akd ü temhîdi esnâsında mücerred tevkîd-i mu'âkid-i hubb u vilâ ve te'yîd-i kavâ'id-i safvet-i selamet-intimâ için

mahsûs ilçî tesyîri dahi de'b-dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînden olmağın, imparatorice-i müşârun-ileyhânın istisfâr-ı hâtırî için//15-hâcegân-ı dîvân-ı mu'allâünvândan olup, Devlet-i Aliyye'de merteb-i a'lâ ve derece-i isnâ ad olınan tevkî'îlik pâye ve menzileti ile şânı terfî' u a'lâ ve orta ilçilik rütbesiyle dahi cebîn-i ünvânı telmî' u vâlâ kılınan mu'teber ve sadâkatkâr, mu'temed ü dirâyet-şi'âr iz-zetlü el-hâc Mustafa Hattî Efendî me'mûr//16-u ta'yîn olunduğınî meş'an-i taraf-ı fâ'izü's-şeref-i hüsvâneden nâme-i vidâd-alâme-i mülûkâne isdâr ve cânib-i hayr-endîşlerinden dahi mûcibince mektûb-i sadâkat-mashûb tahrîr u imlâ ve mûmâ-ileyh ile tesyîr u irsâl olmağla, te'kîd-i mebânî-yi muvâlât ve teşyîd-i esâs-ı müsâfât zımnında Siz dostumuza dahi//17-mektûb-i muhabbet-üslûb tahrîr olunmuşdur. İnşâ'el-mevlâ, lede'l-vüsûl mûmâ-ileyh tarafınızdan istis'âd kılındıktan sonra bu cânibe atf-î licâm-i ric'ate kerem-âver-i himmet ve tahrîk-sâz-ı nigâh-ı işâret olup, ba'de ez-în ilâ mâşâ'allâhu ta'âlâ//18-melhûz u me'mûl olan erkân-ı ihlas u meveddet ve kavâ'im-i ihtisâs u mahabbetin devâm u keremiyetüne tarafınızdan sıdk-ı niyyet ve nikâ-i tavîyyet ile ri'âyet olundukca, cânib-i me'âlî-câlib-i şehinşâhâneden dahi idâme ve üstüvâr ve ikâme vü istikrârına sarf-ı cüll-i himmet ve bu hâlisü'l-fu'âdın tarafından dahi sa'y//19-u dikkat olunacağı bî-iştibâhdur. Ve's-selâmu alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ//

Bi-Makâmi Kostantiniyyeti'l,mahrûse.

KAYNAKÇA

Hammer, Josef von, *Die Geschichte des osmanischen Reiches*, Graz 1963.

—, *Büyük Osmanlı Tarihi*, çev.: Vecdi Bürün, İstanbul, 1991

Kütükoğlu, M.S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 1994.

Osmanlı Fermanları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., İstanbul 1992.

Roider, Karl, *Austrians Eastern Questions (1700-1780)*, New Jersey 1982.

Schaendlinger, A.C., "Der diplomatische verkehr zwischen Österreich und der Hohen Pforte in der Regierungszeit Süleymans, des Praectigen", *Kultur des Islam* (Dergi), Wien 1980.

Uzunçarşılı, İ.H., *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1988

Zöllner, Erich, *Geschichte Österreichs*, Wien 1979.